

**แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
GUIDELINES FOR DEVELOPMENT LEADERSHIP CHARACTERISTICS ACCORDING
TO THE TRI -SIKHA PRINCIPLE OF EDUCATIONAL INSTITUTION
ADMINISTRATORS IN THE PATHUM BENCHA SCHOOL CLUSTER, UNDER THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PATHUM THANI**

¹ประภาพร ไม้งาม Prapaporn Maingam ²พระครูวิรุฬห์สุตคุณ PhrakhruVirulsuthakun

³อรุณรัตน์ วิไลรัตนกุล Aroonrad Wilairadtnakun

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Krapuk_4_12@thk.ac.th

Article Received: August 06, 2026. Revised: September 28, 2026. Accepted: September 29, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างการวิจัยที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จำนวน 152 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อันดับที่ 1 คือ การสื่อสารและจูงใจ อันดับที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น อันดับที่ 3 วิสัยทัศน์ อันดับที่ 4 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอันดับที่ 5 ความเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) วิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยการพัฒนาใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านการสื่อสารและจูงใจ (2) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น (3) ด้านวิสัยทัศน์ (4) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (5) ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการปฏิบัติงานจริง ได้แก่ การใช้ศีลเพื่อสร้างระเบียบวินัยและหลักธรรมาภิบาล การใช้สมาธิเพื่อความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ และการใช้ปัญญาเพื่อการวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ 3) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา มุ่งเน้นการพัฒนาจากภายในควบคู่กับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยบูรณาการหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ความมั่นคงทางจิตใจ และการใช้ปัญญาในการตัดสินใจ

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้นำ, หลักไตรสิกขา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the current states of leadership characteristics of school administrators; 2) to explore the methods for developing leadership characteristics based on the *Tisikkhā* principle (The Threefold Training) among school administrators; and 3) to propose guidelines for developing school administrators' leadership characteristics based on the *Tisikkhā* principle. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, data were collected via questionnaires from a sample of 152 school administrators and teachers within the Pathum Benja School Cluster. The quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI). For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 7 key informants, and the data were analyzed using content analysis.

The research findings were as follows: 1) The current states of the leadership characteristics of school administrators were overall at a high level, while the desirable state was overall at the highest level. When ranked by the priority needs index, the aspects of leadership characteristics were ordered as follows: 1st - communication and motivation, 2nd - collaboration with others, 3rd - vision, 4th - creativity and initiative, and 5th - academic leadership. 2) The methods for developing leadership characteristics based on the *Tisikkhā* principle comprise five main domains: (1) communication and motivation, (2) collaboration with others, (3) vision, (4) creativity and initiative, and (5) academic leadership. These methods integrated the *Tisikkhā* principle into practical operations by applying *Sīla* (Morality) to establish discipline and good governance, *Samādhi* (Concentration) to foster emotional and mental stability, and *Paññā* (Wisdom) to ensure analytical and prudent decision-making. 3) The proposed guidelines for developing leadership characteristics of school administrators based on the *Tisikkhā* principle emphasized internal development coupled with systematic and sustainable management. This approach involved the integration of *Sīla*, *Samādhi*, and *Paññā* to cultivate moral integrity, psychological stability, and the application of wisdom in decision-making.

Keywords: Leadership Characteristics, *Tisikkhā* Principle, School Administrators

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งที่ใช้นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติให้ยั่งยืนอย่างมั่นคง การศึกษาจึงนับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพให้เป็นทั้งคนเก่งและเป็นคนดี ในยุคปัจจุบันนี้การศึกษาต้องคำนึงถึงการวางรากฐานที่ดี กล่าวคือมองลึกลงไปถึงระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระดับสถานศึกษาทั้งระบบ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีอำนาจ ในการตัดสินใจ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานงานกับครูและบุคลากรทางการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณลักษณะผู้นำเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร ใช้หลักการบริหารจัดการภายในองค์กรได้อย่างมีอาชีพ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารการศึกษาเกิดผลสำเร็จ บุคลากรร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะผู้นำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้การบริหารงานบรรลุผลสำเร็จตามต้องการและมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะไม่เหมาะสมก็จะทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติการและจะทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ (จุฑารัตน์ แก้วแสง, 2561)

คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา คือ คุณสมบัติเฉพาะตัว ความรู้ ทักษะ ทัศนคติและพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในการนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะความสามารถในการบริหารจัดการทั่วไปแล้วยังต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในบริบททางการศึกษา ความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันกับบุคลากร ครู นักเรียน และชุมชน ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรมและคุณธรรม สโตกดิลล์ (Stogdill, R. M., 1948) พบว่าคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำ เช่น ความฉลาด การริเริ่ม ความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในสังคม มักจะมีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้นำ แต่ความสำคัญของคุณลักษณะเหล่านี้อาจแตกต่างกันไปตามสถานการณ์และลักษณะของกลุ่ม ทั้งนี้ทฤษฎีนี้ยังคงเป็นประโยชน์ในการคัดเลือกบุคคลที่มีแนวโน้มจะเป็นผู้นำที่ดีและเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้ที่ต้องการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะผู้นำจะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของทุกคนในโรงเรียน รวมถึงการนำพาองค์กรให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสมเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาและสร้างความสำเร็จให้กับสถานศึกษาในทุกมิติ หากผู้บริหารสถานศึกษา มีการแสดงออกซึ่งการมีภาวะผู้นำที่ดีและเหมาะสมมากเท่าไรก็จะส่งผลถึงประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษามากขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธา ความไว้วางใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนให้มาร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สุธิกานต์ บริเอก, 2564)

กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี ประกอบด้วย 5 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนคณะราษฎรบำรุงปทุมธานี 2) โรงเรียนหอวังปทุมธานี 3) โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม 4) โรงเรียนชัยสิทธิ์वास “พัฒน์ สายบำรุง” 5) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า ปทุมธานี การจัดการศึกษาในระบบมัธยมศึกษา เพื่อให้บุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม การศึกษาระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการ วิชาชีพตามความถนัด และความสนใจ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พึงให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป

กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีขนาดที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลให้บริบทในการบริหารจัดการมีความหลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารจึงต้องนำพาสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักธรรมที่เหมาะสมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวม คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ไตรสิกขาคือระบบการศึกษาและพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุดของพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic) ไม่ใช่การปฏิบัติที่แยกส่วนหรือเป็นเส้นตรง แต่เป็นการปฏิบัติที่เกื้อหนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างบูรณภาพแห่งชีวิตที่ดำรงและอิสระ ท่านได้อธิบายความสัมพันธ์ของไตรสิกขาไว้ดังนี้ 1) ศีล เป็นการจัดระเบียบความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกทั้งในระดับสังคมและกายภาพ ผ่านการควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจาให้ตรงงาม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะสร้างสภาวะที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ 2) สมาธิ เป็นการพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของจิตใจโดยตรง ทำให้จิตมีพลัง เข้มแข็ง มั่นคง สงบ และแน่วแน่ พร้อมที่จะนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 3) ปัญญา คือความรู้ความเข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เป็นการรู้เท่าทันโลกและชีวิต เมื่อปัญญาเกิดขึ้นก็จะนำไปสู่การมีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งจะย้อนกลับมาควบคุมการดำเนินชีวิตและการแสดงออกทางพฤติกรรม (ศีล) ให้ประณีตยิ่งขึ้นไปอีก วงจรแห่งการพัฒนานี้จึงหมุนเวียนไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี” เพื่อนำมาบริหารจัดการพัฒนาการบริหารการศึกษาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน ผู้ทำงานมีความรักศรัทธาในผู้นำ การบริหารจัดการสถานศึกษาย่อมมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้ตามเป้าประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 245 คน และได้ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 152 คน จากการเปิดตาราง Krejcie and Morgan (1970)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักพุทธธรรมในโรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 7 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา จากวารสาร ตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาว่ามีความครอบคลุมหรือไม่ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.983 6) ปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ลักษณะแบบสอบถามใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็นของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ที่	คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			Z	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1	ด้านวิสัยทัศน์	4.26	0.55	มาก	0.45	มากที่สุด	0.080	0.080	3
2	ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.32	0.56	มาก	0.44	มากที่สุด	0.076	0.076	4
3	ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.31	0.56	มาก	0.43	มากที่สุด	0.086	0.086	2
4	ด้านการสื่อสารและจูงใจ	4.18	0.60	มาก	0.46	มากที่สุด	0.100	0.100	1
5	ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.22	0.60	มาก	0.47	มากที่สุด	0.078	0.078	5
	ภาพรวม	4.26	0.57	มาก	4.62	0.45	มากที่สุด	0.085	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ และด้านการสื่อสารและจูงใจ ตามลำดับ

สภาพที่ควรจะเป็นของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการสื่อสารและจูงใจ และด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ตามลำดับ

เมื่อเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับที่ 1 คือ การสื่อสารและจูงใจ อันดับที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น อันดับที่ 3 วิสัยทัศน์ อันดับที่ 4 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอันดับที่ 5 ความเป็นผู้นำทางวิชาการ

2. วิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

2.1 ด้านการสื่อสารและจูงใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าผู้บริหารควรพัฒนาการสื่อสารอย่างมีคุณธรรม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้การสื่อสารเชิงบวกและการรับฟังอย่างตั้งใจ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วม ความไว้วางใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา

2.2 ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้บริหารควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมบนพื้นฐานของความเคารพ ความยุติธรรมและความรับผิดชอบร่วมกัน สร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคีและความไว้วางใจ รวมทั้งใช้สติและปัญญาในการประสานงานและแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

2.3 ด้านวิสัยทัศน์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอว่าผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ตั้งอยู่บนคุณธรรมและประโยชน์ส่วนรวม มีความมุ่งมั่นและสม่ำเสมอในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ พร้อมทั้งใช้การคิดเชิงกลยุทธ์ในการแปลงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้คิดริเริ่มและเสนอแนวคิดใหม่ๆ ภายใต้กรอบคุณธรรม สร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทดลองสิ่งใหม่ โดยใช้สติและปัญญาในการคัดเลือกและต่อยอดนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา

2.5 ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าผู้บริหารควรบริหารงานวิชาการด้วยความรับผิดชอบและจริยธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลทางวิชาการ การนิเทศ และผลการประเมินมาเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและยกระดับคุณภาพผู้เรียน

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3.1 ด้านการสื่อสารและจิตใจ มีแนวทางการพัฒนา มีดังนี้ 1) การสื่อสารอย่างมีคุณธรรม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่นและยึดความถูกต้องเป็นหลัก (ศีล) 2) การสื่อสารด้วยสติ การรับฟังอย่างตั้งใจ และการสร้างบรรยากาศเชิงบวกในการทำงาน (สมาธิ) 3) การใช้ปัญญาในการเลือกวิธีการสื่อสารและสร้างแรงจูงใจให้เหมาะสมกับบริบทและบุคลากร (ปัญญา)

3.2 ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีแนวทางการพัฒนา มีดังนี้ 1) การทำงานร่วมกันด้วยความเคารพ กตिका ความยุติธรรมและความรับผิดชอบร่วมกัน (ศีล) 2) การสร้างความไว้วางใจ ความสามัคคีและจิตใจที่มั่นคงในการทำงานเป็นทีม (สมาธิ) 3) การใช้ปัญญาในการประสานงาน การตัดสินใจร่วม และการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (ปัญญา)

3.3 ด้านวิสัยทัศน์ มีแนวทางการพัฒนา มีดังนี้ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ตั้งอยู่บนคุณธรรม จริยธรรม และประโยชน์ส่วนรวมของสถานศึกษา (ศีล) 2) การยึดมั่นในเป้าหมาย มีความมุ่งมั่น และความสม่ำเสมอในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ (สมาธิ) 3) การใช้ปัญญาเชิงกลยุทธ์ในการวางแผนและแปลงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (ปัญญา)

3.4 ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีแนวทางการพัฒนา มีดังนี้ 1) การเปิดกว้างทางความคิด เคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและสนับสนุนการริเริ่มอย่างมีคุณธรรม (ศีล) 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด การเรียนรู้และการทดลองสิ่งใหม่ด้วยสติและความมั่นคงทางอารมณ์ (สมาธิ) 3) การใช้ปัญญาในการคัดเลือก พัฒนาและต่อยอดแนวคิดหรือนวัตกรรมให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา (ปัญญา)

3.5 ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีแนวทางการพัฒนา มีดังนี้ 1) การบริหารจัดการด้านวิชาการด้วยจริยธรรม ความรับผิดชอบและความโปร่งใส (ศีล) 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและนักเรียนด้วยความตั้งใจจริง ความสม่ำเสมอ และการใส่ใจในคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (สมาธิ) 3) การใช้ปัญญาในการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศและการใช้ข้อมูลทางวิชาการเป็นฐานในการตัดสินใจ (ปัญญา)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษสภาพปัจจุบันของคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า เมื่อเรียงลำดับตามความต้องการ

จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ความต้องการจำเป็น อันดับที่ 1 คือ การสื่อสารและจูงใจ อันดับที่ 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น อันดับที่ 3 วิสัยทัศน์ อันดับที่ 4 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอันดับที่ 5 ความเป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถอธิบายได้ว่า บริบทของโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจาเป็นบริบทที่ผู้บริหารต้องบริหารงานภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงานของครูที่เพิ่มขึ้น และการขับเคลื่อนนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การสื่อสารและการสร้างแรงจูงใจเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยทักษะเชิงลึกมากกว่า การสั่งการตามโครงสร้างอำนาจ สอดคล้องกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2546) อธิบายว่า การสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสร้างความหมายร่วมระหว่างผู้นำและผู้ปฏิบัติ มิใช่เพียงการถ่ายทอดคำสั่งหรือข้อมูลเชิงนโยบาย หากผู้บริหารไม่สามารถทำให้ครูเข้าใจเป้าหมายและคุณค่าของงานได้ การปฏิบัติงานจะกลายเป็นเพียงการทำตามหน้าที่ ไม่ก่อให้เกิดพลังภายในหรือความผูกพันต่อองค์กร การวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนว่าการสื่อสารของผู้บริหารยังไม่สามารถเปลี่ยนนโยบายให้เป็นแรงจูงใจภายในของครูได้อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2554) เสนอว่า ผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิผลต้องใช้ในการสื่อสารเชิงคุณค่า โดยเน้นการอธิบายความหมายของงานและผลกระทบที่มีต่อผู้เรียนมากกว่าการเน้นตัวงานเพียงอย่างเดียว การสื่อสารที่ขาดมิติการจูงใจเชิงคุณค่าจะทำให้ครูรู้สึกว่าเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง มิใช่ผู้ร่วมสร้างคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าด้านการสื่อสารและจูงใจยังเป็นจุดอ่อนเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ขณะเดียวกัน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2560) อธิบายว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากผู้บริหารยังใช้รูปแบบการสื่อสารแบบบนลงล่างเป็นหลัก การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีคุณค่า ซึ่งจะนำไปสู่ความไว้วางใจและความร่วมมือในองค์กร ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนว่าการสื่อสารในสถานศึกษาอาจยังต้องปรับจากการสั่งการไปสู่การแลกเปลี่ยนอย่างแท้จริง ในมุมมองของ Michael Fullan (2008) อธิบายว่าการสื่อสารของผู้นำการศึกษาเป็นหัวใจของการนำการเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำต้องสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ชัดเจนและสอดคล้อง เพื่อสร้างความเข้าใจและความมุ่งมั่นร่วมกัน หากการสื่อสารขาดพลังหรือไม่สามารถเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง การเปลี่ยนแปลงจะไม่สามารถฝังรากในองค์กรได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าด้านการสื่อสารยังเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม และสอดคล้องกับที่ Joseph Murphy (2010) ระบุว่า ความสามารถของผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจผ่านการสื่อสารมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการสอนของครู หากครูไม่เข้าใจหรือไม่เชื่อในเป้าหมายของโรงเรียน ครูจะไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนอย่างจริงจัง ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

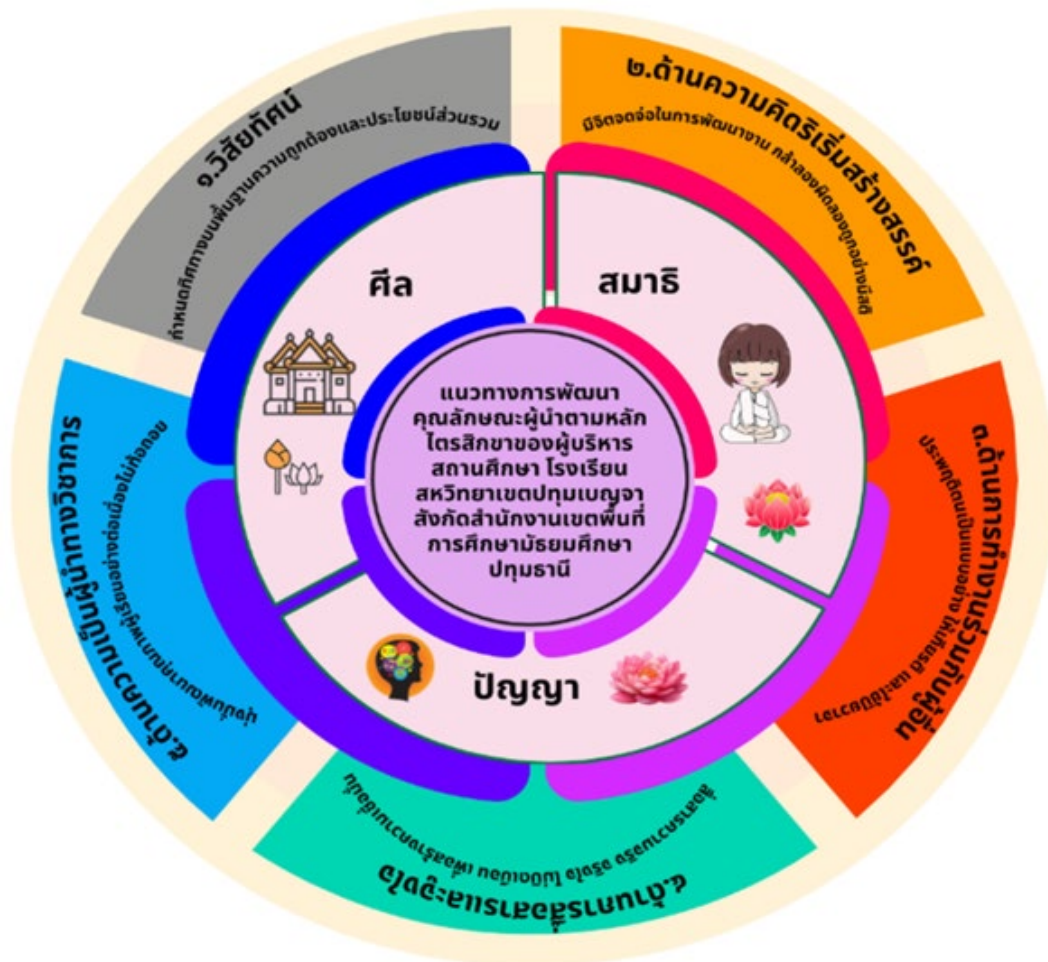
2. ผลการศึกษาวិธีการพัฒนาคูณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า วิธีการพัฒนาคูณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยการพัฒนาใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านการสื่อสารและจูงใจ (2) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น (3) ด้านวิสัยทัศน์ (4) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (5) ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการปฏิบัติงานจริง ได้แก่ การใช้ศีลเพื่อสร้างระเบียบวินัยและหลักธรรมาภิบาล การใช้สมาธิเพื่อความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ และการใช้ปัญญาเพื่อการวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยทุกด้านมีแนวทางการพัฒนาที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เข้ากับการปฏิบัติงานจริงของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ สามารถอธิบายได้ว่า วิธีการพัฒนาที่เน้นการบูรณาการจากภายในตามหลักไตรสิกขา มิใช่การพัฒนาเชิง

เทคนิคหรือการฝึกอบรมเพียงภายนอก แต่เป็นการพัฒนาที่เริ่มจากการปรับกรอบคิด ทักษะและคุณธรรม ภายในของผู้บริหาร ส่งผลให้ผู้บริหารเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริงและสามารถนำแนวคิด ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับที่ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2559) อธิบายว่า หลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม โดยเริ่มจากการพัฒนาความ ประพฤติ (ศีล) การพัฒนาจิตใจให้มั่นคง (สมาธิ) และการพัฒนาปัญญาเพื่อการตัดสินใจอย่างถูกต้อง หากขาด องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง การพัฒนาจะไม่สมบูรณ์ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสะท้อนว่าการนำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนามนุษย์อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวานิช (2558) เห็นว่า การพัฒนาผู้บริหารในบริบทการศึกษาควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ ต่อเนื่อง ที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติงานจริง หากการพัฒนาไม่สามารถเชื่อมโยงกับบริบทการทำงาน ผู้บริหารจะไม่สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าวิธีการ พัฒนาตามหลักไตรสิกขาสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทสถานศึกษา และสอดคล้องกับที่ Michael Fullan (2008) อธิบายว่า การพัฒนาผู้นำทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จต้องเน้นการเปลี่ยนแปลงกรอบคิดและ ความมุ่งมั่นภายใน มากกว่าการฝึกทักษะเฉพาะด้านเพียงระยะสั้น ผู้นำที่มีแรงจูงใจภายในจะสามารถ ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาตามหลักสมาธิ และปัญญาในไตรสิกขา

3. ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา มุ่งเน้นการพัฒนาจาก ภายในควบคู่กับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยบูรณาการหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อ เสริมสร้างคุณธรรม ความมั่นคงทางจิตใจ และการใช้ปัญญาในการตัดสินใจ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร และจูงใจ 2) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น 3) ด้านวิสัยทัศน์ 4) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ 5) ด้านความ เป็นผู้นำทางวิชาการ โดยในแต่ละด้านมีการบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิและปัญญา เป็นฐานใน การกำหนดแนวทางการพัฒนาซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาผู้นำในมิติของคุณธรรม จิตใจและสติปัญญา อย่างเป็นองค์รวม แนวทางดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่ไม่มุ่งเน้นเพียงการเพิ่ม ทักษะหรือความรู้เชิงเทคนิคแต่เป็นการพัฒนาที่มุ่งปรับตัวตนภายในของผู้บริหารให้สอดคล้องกับบทบาทผู้นำ ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มจากการมีคุณธรรมเป็นฐาน การมีจิตใจที่มั่นคงและการใช้ปัญญาในการ ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในสหวิทยาเขตปทุมเบญจา ที่ผู้บริหารต้องเผชิญ กับความซับซ้อนของงานบริหาร ความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับที่ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2559) ได้อธิบายว่า ไตรสิกขาเป็นหลักธรรม สำคัญในการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ โดยประกอบด้วยหลักธรรม 3 ประการ คือ ศีล เป็นฐานของความ ประพฤติที่ถูกต้องและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สมาธิ เป็นกระบวนการฝึกจิตให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ และปัญญา เป็นความสามารถในการรู้เท่าทันเหตุและผล อันนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง การนำหลัก ไตรสิกขามาใช้เป็นฐานในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นการพัฒนาที่ลึกซึ้งและยั่งยืน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตปทุมเบญจา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า หลักไตรสิกขาเป็นแกนกลาง ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงและหล่อหลอมคุณลักษณะผู้นำทั้ง 5 ด้านให้เกิดความสมดุล ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรม มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์ การที่ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และภาพอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน โดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ตั้งอยู่บนคุณธรรม (ศีล) มีความมุ่งมั่นต่อเนื่องในการขับเคลื่อน (สมาธิ) และใช้การคิดวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ในการแปลงวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ (ปัญญา)
2. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยผู้บริหารดำเนินงานด้วยความเป็นธรรมและเคารพผู้อื่น (ศีล) มีสติและความมั่นคงทางอารมณ์ในการประสานงาน (สมาธิ) และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาและบริหารความสัมพันธ์อย่างเหมาะสม (ปัญญา)

3. ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ความสามารถของผู้บริหารในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยยึดจริยธรรมทางวิชาชีพ (ศีล) ใส่ใจและมุ่งมั่นในการพัฒนาครูและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (สมาธิ) และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาด้านวิชาการ (ปัญญา)

4. ด้านการสื่อสารและจูงใจ ความสามารถของผู้บริหารในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สร้างความเข้าใจ และเสริมแรงจูงใจแก่บุคลากร โดยสื่อสารด้วยความจริงใจ โปร่งใส และเคารพผู้อื่น (ศีล) รับฟังอย่างมีสติและสร้างบรรยากาศเชิงบวก (สมาธิ) และใช้ปัญญาในการเลือกวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ (ปัญญา)

5. ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรกล้าคิด กล้าทำ และพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษา โดยเปิดกว้างทางความคิดและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง (ศีล) สร้างความมั่นคงทางจิตใจและไม่ยึดติดกับความล้มเหลว (สมาธิ) และใช้ปัญญาในการคัดเลือกและประยุกต์ใช้นวัตกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา (ปัญญา)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองโดยมุ่งเสริมสร้างทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การใช้ระบบสารสนเทศทางการศึกษา ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ข้อมูลการประเมินคุณภาพ และข้อมูลจากการนิเทศการสอน เพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงบริหารอย่างมีเหตุผลและโปร่งใส ควบคู่กับการยึดหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม มีสติ และใช้ปัญญาในการคัดเลือกข้อมูลที่เหมาะสม อันจะช่วยให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

1.2 กลุ่มโรงเรียนอื่นในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน โดยปรับรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ขนาดโรงเรียน และความพร้อมของบุคลากร ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาผู้บริหารและครูผู้นำในโรงเรียน เช่น การพัฒนาการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน การเสริมสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการส่งเสริมการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารและคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาผลของการนำแนวทางการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาไปใช้จริงในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดโปรแกรมพัฒนาผู้บริหารตามแนวทางที่เสนอ แล้วเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการพัฒนา ทั้งในด้านคุณลักษณะผู้นำ พฤติกรรมการบริหาร และผลลัพธ์ที่เกิดกับครูและนักเรียน ซึ่งจะช่วยยืนยันประสิทธิผลของแนวทางการพัฒนาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักไตรสิกขาในบริบทสถานศึกษาที่หลากหลาย เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนเอกชน หรือสถานศึกษาใน

พื้นที่พิเศษ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของผลการพัฒนา อันจะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้กับบริบทที่แตกต่างกันอย่างเหมาะสม

2.3 ควรศึกษาเรื่องการบูรณาการหลักธรรมอันควบคู่กับหลักไตรสิกขาในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษา เช่น หลักอิทธิบาท 4 หลักพรหมวิหาร 4 หรือหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อศึกษาว่าการผสมผสานหลักธรรมดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำในมิติใดเพิ่มเติม และส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างไร ทั้งนี้จะช่วยขยายกรอบแนวคิดการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาให้มีความลุ่มลึกทางคุณธรรมและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฑารัตน์ แก้วแสง. (2561). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: แอล.ที.เพรส.
- ธีระ รุญเจริญ. (2554). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- รุ่ง แก้วแดง. (2546). ปฏิรูปการศึกษา: ปฏิบัติได้จริง. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2560). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุธิกานต์ บริเอก. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Conbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Joseph Murphy. (2010). *The Educator's Handbook for Understanding and Closing Achievement Gaps*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1967). *Management styles and the human component*. New York: Amacom.
- Michael Fullan. (2006). *The Six Secrets of Change: What the Best Leaders Do to Help Their Organizations Survive and Thrive*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Pete Senge, P. M. (2006). The fifth discipline: The art & practice of the learning organization. Doubleday.
- Stogdill, R. M. (1948). Personal factors associated with leadership: A survey of the literature. The Journal of Psychology, 25(1), 35-71.
- The Wallace Foundation. (2013). The School Principal as Leader: Guiding Schools to Better Teaching and Learning. New York, NY: The Wallace Foundation.